

چرخش به آسیا رژیم صهیونیستی: زمینه‌ها، دلایل و مصادیق

* سجاد عطازاده^۱، محمد حسن شیخالاسلامی^۲

۱. دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران
۲. دانشیار دیپلماسی و سازمان‌های بین‌المللی، دانشکده روابط بین‌الملل وزارت امور خارجه، تهران، ایران

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۲۹ مرداد ۱۴۰۲
تاریخ پذیرش: ۱ مهر ۱۴۰۳
تاریخ انتشار: ۱۵ شهریور ۱۴۰۳

چکیده

در سالیان گذشته به تدریج شاهد افزایش روابط رژیم صهیونیستی و کشورهای آسیایی بوده‌ایم؛ امری که پس از جنگ سرد آغاز شد و در هزاره جدید شدت بیش‌تری گرفت؛ به طوری که در سال ۲۰۱۷ نتانیاهو به طور رسمی و در سفر به سنگاپور اتخاذ سیاست "چرخش به آسیا" را اعلام نمود. پژوهش حاضر با کاربست روش کیفی و استفاده از منابع کتابخانه‌ای در پی پاسخ به این سؤال است که "چرخش به آسیا رژیم صهیونیستی و افزایش روابط آن با کشورهای آسیایی محصول چه عواملی است؟" برای پاسخ به این پرسش پس از بررسی زمینه‌های تاریخی روابط اسرائیل و کشورهای آسیایی، تحلیلی از عواملی که باعث افزایش روابط دو طرف در سال‌های اخیر شده‌اند، ارائه می‌گردد و سپس سیر روابط رژیم صهیونیستی با ۳ کشور مهم آسیایی - ژاپن، چین و هند - بررسی می‌گردد. نتایج حاصله حاکی از آن است که فروپاشی نظام دوقطبی پس از پایان جنگ سرد، افزایش نقش منطقه آسیا-اقیانوسیه در تعاملات جهانی، افول جایگاه اروپا در ساختار رابطه‌ای اسرائیل و افزایش اختلاف بین اوباما و نتانیاهو دلایل این افزایش رابطه به شمار می‌روند.

کلیدواژه‌ها:

آسیا، چرخش به آسیا، رژیم صهیونیستی، سیاست آسیایی اسرائیل.

* نویسنده مسئول:

دکتر سجاد عطازاده
نشانی:

دانشکده روابط بین‌الملل وزارت امور
خارجه، تهران، ایران.
پست الکترونیک:

Sajad71atazadeh@gmail.com

استناد به این مقاله:

عطازاده، سجاد و شیخ الاسلامی، محمد حسن. (۱۴۰۳). چرخش به آسیا رژیم صهیونیستی: زمینه‌ها، دلایل و مصادیق. مطالعات بنیادین و کاربردی جهان اسلام، ۲(۲)، ۱۶۴-۱۶۷.

۱. مقدمه

سیاست خارجی برای رژیم صهیونیستی همواره از جایگاه خاصی برخوردار بوده است و تل آویو همواره تلاش نموده تا با گسترش روابط خود با کشورهای دیگر، از انزوایی که به دلیل مجاورت با منطقه همسایگی مسلمان روبه‌رو بوده است، رهایی یابد. در آغاز تأسیس اسرائیل، طبیعتاً از آنجاکه حامیان اصلی آن کشورهای غربی بودند و اسرائیل هم در بلوک غرب تعریف می‌شد، تل آویو بخش عمده تلاش خود را مصروف به برقراری و تحکیم روابط خود با ایالات متحده و کشورهای اروپایی نموده بود.

اما بررسی سیر تاریخی سیاست خارجی اسرائیل حاکی از آن است که از همان ابتدا به دنبال تحکیم روابط خود با ممالک سایر مناطق، از جمله آسیا بود اما به دلایل مختلف راه به جایی نبرد. با این وجود، در سال‌های پس از جنگ سرد، شاهد آغاز افزایش روابط رژیم صهیونیستی با این کشورها بودیم و تل آویو شروع به برقراری روابط رسمی با کشورهای مهم آسیایی مانند چین و هند نمود و به تدریج شاهد بالا رفتن حجم و کیفیت روابط دو طرف بودیم.

در سال‌های بعد هم، این روابط سیر صعودی به خود دید؛ به طوری که در سال ۲۰۱۷ بنیامین نتانیاهو؛ نخست‌وزیر وقت رژیم صهیونیستی، طی سفر به سنگاپور رسماً سیاست چرخش به آسیا را اعلام نمود و گفت که اسرائیل آشکارا در این مسیر حرکت می‌کند. سیاست چرخش به شرق رژیم صهیونیستی که همان‌طور که گفته شد نتانیاهو برای اولین بار آن را ذیل عنوان "چرخش به آسیا" مطرح نمود و ظاهراً الگو گرفته از سیاست چرخش به آسیای باراک اوباما رئیس‌جمهور سابق ایالات متحده است، اشاره به تقویت و گسترش روابط این رژیم با کشورهای مختلف آسیایی دارد.

درباره چرایی این افزایش روابط، می‌توان به عوامل مختلفی اشاره نمود. بسیاری بر این عقیده هستند که خیزش اقتصادی منطقه آسیا اقیانوسیه و افزایش نقش کشورهای این منطقه در بازیگری در عرصه بین‌الملل باعث شده است تا اسرائیل به کشورهای آسیایی روی بیاورد. اما به نظر می‌رسد که سیاست چرخش به آسیا اسرائیل را نمی‌توان تنها به صرف تقویت جایگاه اقتصادی آسیا توجیه نمود و باید دلایل بیش‌تری برای این راهبرد جدید وجود داشته باشد.

پژوهش حاضر بر آن است تا با استفاده از روش کیفی و استفاده از منابع کتابخانه‌ای به

این پرسش پاسخ دهد که "افزایش روابط اسرائیل با کشورهای آسیایی محصول چه عواملی است؟" در این راستا ابتدا زمینه و تاریخچه‌ای از سیر صعودی روابط رژیم صهیونیستی و کشورهای آسیایی بیان می‌شود، سپس دلایل اهمیت یافتن آسیا در سیاست خارجی این رژیم بیان می‌گردند و نهایتاً سیر روابط اسرائیل با سه کشور مهم آسیایی (ژاپن، چین و هند) به زیر ذره‌بین می‌رود.

۲. پیشنهاد پژوهش

بررسی پژوهش‌های انجام شده درباره چرخش به آسیا اسرائیل نشان می‌دهد که تحقیقات زیادی درباره این موضوع صورت نگرفته است. عنبر^۱ (۲۰۱۹) معتقد است که سیاست چرخش به آسیای رژیم صهیونیستی زاده ۲ عامل کلی است؛ دلیل اول روی آوردن کشورهای آسیایی به رژیم صهیونیستی بعد از جنگ سرد است زیرا آن‌ها گمان می‌کردند که می‌توانند با ارتباط‌گیری با اسرائیل راه خود برای برقراری روابط حسنه با ایالات متحده آمریکا، به‌عنوان ابرقدرت جهان، را هموار سازند. دلیل دوم نیز افزایش نقش منطقه آسیا-پاسفیک در سیاست و اقتصاد جهانی است که نمودی از آن افزایش تبادلات تجاری کشورهای مختلف جهان با این منطقه است.

پففر^۲ (۲۰۲۱) معتقد است یکی از دلایل تمایل اسرائیل به افزایش روابط خود با کشورهای آسیایی از قبیل هند و ژاپن این است که برای کشورهای مذکور مسئله فلسطین، برخلاف دول اروپایی، در اولویت نیست. به‌علاوه، اسرائیل تلاش دارد تا از این طریق از وابستگی خود به متحدان سنتی‌اش بکاهد.

آزاد (۲۰۲۰) هم در پژوهش خود به این نتیجه رسیده است که اسرائیل، علی‌رغم نزدیکی خود به کشورهای غربی در هفت دهه گذشته که تا به امروز هم ادامه دارد، در چند سال گذشته جهت‌گیری نگاه به شرق را بیش‌تر بر سیاست خارجی خود حاکم کرده است. تا از طریق برقراری روابط با کشورهای آسیایی در حوزه‌های مختلف، روابط خود با آن‌ها را بهبود بخشد.

شیخ‌الاسلامی و همکاران (۱۳۹۸) معتقد هستند که دلیل روی آوردن چین به رژیم

1. Inbar
2. Pfeffer

صهیونیستی، توانایی‌های فناورانه اسرائیل است و چین با تعمیق روابط خود با اسرائیل در پی بهره بردن از امکانات فناورانه تل‌آویو می‌باشد.

کتابی و همکاران (۱۳۹۲) هم بر این باور هستند که روابط هند و اسرائیل در سال‌های اخیر ناشی از همکاری در زمینه‌های نظامی و فروش تجهیزات دفاعی، فروش ماهواره‌های جاسوسی و علمی و فناوری است و باعث شده است هند به پایگاه مناسبی برای حضور نیروهای اسرائیلی در منطقه تبدیل شود.

بررسی تحقیقات انجام شده نشان می‌دهد که اولاً با قلت آثار پژوهشی در این حوزه روبه‌رو هستیم. به‌علاوه تمرکز بسیاری از مقالات و تحقیقات صرفاً بر مطالعه موردی روابط اسرائیل با کشورهای آسیایی - مانند چین و هند - قرار گرفته و چرخش به آسیا رژیم صهیونیستی مورد بررسی قرار نگرفته است. دو اثر پژوهشی هم که روی آوردن اسرائیل به کشورهای آسیایی را بررسی کرده‌اند، بررسی جامعی درباره تاریخچه و دلایل این تغییر رویکرد انجام نداده‌اند. بنابراین پژوهش حاضر بر آن است تا با توجه به خلأهای فوق‌الذکر در آثار مذکور، بررسی جامعی درباره چرایی چرخش به آسیای رژیم صهیونیستی ارائه نماید.

۳. چارچوب مفهومی: چرخش به آسیا

چرخش به آسیا مفهومی است که در سال‌های اخیر وارد ادبیات مربوط به روابط بین‌الملل شده است. شاید بتوان نقطه آغاز استفاده از این مفهوم را دولت باراک اوباما دانست. در سال ۲۰۰۹، باراک اوباما، رئیس‌جمهور وقت ایالات متحده، در مجلس استرالیا سخنرانی انجام داد و پایه سیاستی را گذاشت که بعداً "چرخش به آسیا"^۳ نامیده شد. اوباما در سخنرانی مذکور اظهار داشت که ایالات متحده آمریکا یک قدرت اقیانوسیه‌ای است که در این منطقه هم باقی خواهد ماند و دست به اعمال قدرت و ایجاد بازدارندگی در مقابل تهدیدات خواهد زد (Obama, 2011). از این تاریخ به بعد شاهد این بودیم که "چرخش به آسیا" به معنای تحکیم و افزایش روابط کشورهای مختلف با دولت‌های منطقه آسیا-اقیانوسیه را به خود گرفت و از سوی دولت‌های مختلف جهان اعمال شد.

3. Pivot to Asia

در حقیقت به نوعی می‌توان این نوع سیاست را گونه‌ای از نگاه به شرق دانست. البته در این نوع از نگاه به شرق دال‌های مختلف اشاره به مدل‌ول واحد دارند؛ به طوری که برای اشاره به ضرورت توجه به منطقه "آسیا-اقیانوسیه" در جمهوری اسلامی ایران یا ترکیه به ترتیب از "نگاه به شرق" و "دوباره آسیا" استفاده می‌شود؛ این در حالی است که برای اشاره به همین مفهوم در تایوان یا کره جنوبی از مفهوم "نگاه به جنوب" استفاده می‌گردد و یا در هند "کنش‌گری در شرق" نام دارد (شیخ الاسلامی، ۱۴۰۱).

در تبیین چرایی روی آوردن دولت‌های مختلف به منطقه آسیا-اقیانوسیه دلایل مختلفی ذکر شده است. اما مهم‌ترین مسئله‌ای که در تبیین این چرخش ذکر شده است، خیزش اقتصادی این منطقه می‌باشد. مطابق با گزارشی که بانک توسعه آسیایی^۴ در سال ۲۰۱۱ منتشر کرده بود، پیش‌بینی می‌شد که میزان سهم کشورهای آسیایی از تولید ناخالص داخلی جهانی با افزایش حدود ۱۰۰ درصدی نسبت به زمان تألیف گزارش، در سال ۲۰۵۰ به ۵۲ درصد برسد؛ اتفاقی که از آن با عنوان "احیای آسیا یاد شده بود زیرا تا ۳۰۰ سال قبل بیش‌تر از نیمی از تولید ناخالص داخلی جهان تنها به دو کشور هند و چین تعلق داشت؛ اما حقیقت آن است که سرعت رشد آسیا بسیار بیش‌تر از این پیش‌بینی‌ها بوده است؛ به طوری که در سال ۲۰۱۷ و طی بررسی بنیاد دریایی ملی دهلی‌نو مشخص شد که ۳۶ کشور آسیایی ۴۸ درصد تولید ناخالص داخلی جهان را به خود اختصاص داده‌اند و این میزان برای ۶۲ کشور منطقه هند-اقیانوسیه ۵۱/۵ درصد است (Khurana, 2019: 13). آنچه از این آمار به خوبی روشن است، نقش فزاینده منطقه آسیا-اقیانوسیه در نظام بین‌الملل است، به طوری که عده‌ای بر این عقیده هستند که آینده جهان در این منطقه تعیین خواهد شد.

۴. تاریخچه روابط رژیم صهیونیستی و کشورهای آسیایی

علی‌رغم این که اسرائیل از نظر جغرافیایی در قاره آسیا قرار دارد و بخش زیادی از جمعیت آن را هم یهودیان با ریشه آسیایی تشکیل می‌دهند (Azad, 2020: 2)، اما بررسی تاریخ روابط این رژیم با کشورهای آسیایی نشان می‌دهد که در دهه‌های ابتدایی پس از تشکیل اسرائیل، تل‌آویو علاقه چندانی به ارتباط‌گیری با کشورهای این قاره نداشت؛ زیرا بیش‌تر کشورهای آسیایی مستعمره بودند یا وزن چندانی در عرصه سیاست بین‌الملل نداشتند.

4. Asian Development Bank

بعد از شروع فرایند استعمارزدایی و افزایش تعداد کشورهای آسیایی، تغییراتی هرچند کوچک در نگرش اسرائیل به کشورهای آسیایی به وجود آمد؛ رژیم صهیونیستی برای مقابله با سیاست‌های اعراب که به دنبال منزوی کردن آن بودند، قصد ارتباط‌گیری با این کشورها را داشت ولی این بار این کشورهای آسیایی بودند که بیش‌تر به دلیل نزدیکی این رژیم به بلوک غرب، علاقه‌ای به این کار نداشتند و حمایت اسرائیل از آمریکا در جنگ دو کره نیز آن‌ها را در این موضع مستحکم نمود؛ به‌علاوه افزایش نفوذ کشورهای عربی در آسیا باعث شد تا بسیاری از اعضای آسیایی جنبش غیرمتعهدها رابطه خود را با اسرائیل قطع کنند.

اتفاق حائز اهمیت دیگری که در این مقطع رخ داد، برگزاری کنفرانس باندونگ^۵ در اندونزی در سال ۱۹۵۵ و ممانعت از شرکت اسرائیل در آن بود. اسرائیل که از سوی میانمار برای شرکت در این نشست دعوت شده بود و هند هم دعوت آن را پذیرفته بود، پس از تهدید جمال عبدالناصر و کشورهای عربی از شرکت باز ماند. همین اتفاق که نشانگر انزوای اسرائیل در عرصه جهانی بود، تبدیل به عاملی شد که توجه بیش‌تر اسرائیل به کشورهای جهان سوم را سبب شد و رژیم صهیونیستی سعی کرد تا با کشورهایی که پیش‌تر به آن‌ها توجه چندانی نکرده بود، رابطه برقرار کند (Navon, 2020: 272).

پس از جنگ یوم کیپور^۶ و تحریم نفتی متحدان اسرائیل توسط کشورهای عربی عضو اوپک و سوریه و مصر و افزایش ۱۲۸ درصدی قیمت نفت پس از نشست تهران اوپک (Cohen, 2021: 62)، حساسیت تعداد زیادی از کشورها روی دادوستد و برقراری روابط با اسرائیل بالا رفت و همین مسئله نیز انزوای بیش‌تر این رژیم در قاره آسیا را سبب شد. علی‌رغم افزایش توجه اسرائیل به آسیا که بیش‌تر از همه خود را به شکل کمک‌های توسعه‌ای به کشورهایی مانند برمه، لائوس، کامبوج، میانمار و کره جنوبی نشان داد، تأکید منحصر به فردی روی کشورهای مذکور نداشت؛ زیرا توانایی آن‌ها برای کمک به اسرائیل محدود بود (Inbar, 2020: 243).

این وضعیت اما پس از پایان جنگ سرد دگرگون شد که دلیل عمده آن را باید در برقراری روابط هند و چین، به‌عنوان "دو غول آسیایی"، با این رژیم و همچنین تلاش بیش‌تر خود اسرائیل برای رابطه با کشورهای آسیا اقیانوسیه به دلیل افزایش اهمیت آنان در عرصه بین‌الملل دانست. بهبود روابط دو طرف تا آنجایی پیش رفت که بنیامین نتانیاهو، نخست‌وزیر اسرائیل،

5. Bandung

6. Yom Kippur

در سفر سال ۲۰۱۷ خود به سنگاپور به طور رسمی سیاست چرخش به آسیا را اعلام نمود. هطورکلی می‌توان ۴ دلیل را برای چرخش به آسیا رژیم صهیونیستی و افزایش روابط اسرائیل و کشورهای حوزه آسیا-اقیانوسیه ذکر نمود که در بخش بعدی به احصا و توضیح آنان خواهیم پرداخت.

۵. دلایل چرخش به آسیا اسرائیل

همان‌طور که پیش‌تر هم گفته شد، دلایل افزایش روابط اسرائیل با کشورهای آسیایی را می‌توان ذیل ۴ عامل خلاصه نمود که در بخش حاضر به بررسی آن‌ها می‌پردازیم.

۵-۱. فروپاشی نظام دوقطبی پس از پایان جنگ سرد

در دوران جنگ سرد، رابطه با اسرائیل برای بسیاری از کشورهایی که در بلوک شرق تعریف می‌شدند و همچنین کشورهای عضو جنبش عدم تعهد، یک تابو به شمار می‌رفت؛ زیرا اسرائیل طرف غاصب در منازعه با فلسطینی‌ها و همچنین یکی از اعضای بلوک غرب تعریف می‌شد. علاوه بر این، وابستگی جهان به نفت کشورهای عربی و تحریم شرکای تجاری اسرائیل از سوی این کشورها در این امتناع از رابطه مزید بر علت شده بود.

با این وجود، پس از پایان جنگ سرد شاهد تغییر رویه بودیم. اسرائیل متحد نزدیک ایالات متحده به‌عنوان پیروز جنگ سرد به شمار می‌رفت و بسیاری از کشورهایی که پیش‌از این در بلوک‌بندی‌های دیگر قرار می‌گرفتند، به اسرائیل به‌عنوان محملی برای نزدیکی به آمریکا نگاه می‌کردند. از طرف دیگر با فروپاشی نظام دوقطبی حاکم بر جهان، فلسفه وجودی جنبش عدم تعهد، حداقل تا حدی، از حیز انتفاع ساقط شده بود و همین مسئله سبب می‌شد تا بعضی از کشورها، مانند هند، که خود را پرچم‌دار این جنبش می‌دانستند و به همین دلیل پیش‌تر نظر مثبتی نسبت به برقراری روابط دیپلماتیک با اسرائیل نداشتند، در محاسبات خود تجدیدنظر نمایند. در پرتو همین واقعیات بود که در دهه ۹۰ میلادی، چین و هند، دست به عادی‌سازی روابط خود با اسرائیل زدند و کشورهایی مانند کره جنوبی و ژاپن هم که پیش‌از این تا حدی دست‌به‌عصا در رابطه با اسرائیل حرکت می‌کردند، با فراغ بال بیش‌تری به تقویت روابط خود با این رژیم اقدام کردند. با توجه به آنچه گفته شد، می‌توان این‌گونه بیان داشت که رابطه "گسترده" اسرائیل با کشورهای آسیایی بیش‌تر از همه یک پدیده پسا-جنگ سردی به شمار می‌رود که محصول تحولات عظیم این دوران است (Inbar, 2020: 243).

۵-۲. افزایش نقش منطقه آسیا-اقیانوسیه در تعاملات جهانی

دومین دلیلی که برای اتخاذ سیاست نگاه به شرق از سوی اسرائیل مطرح شده است، بالا رفتن وزن منطقه آسیا-اقیانوسیه در معادلات اقتصادی و امنیتی جهان است که از جمله مصادیق و گزاره‌های مربوط به آن می‌توان به مواردی مانند سرعت و حجم بی‌سابقه رشد اقتصادی چین، حرکت شگفت‌انگیز چهار ببر آسیایی، تبدیل آسیا به بزرگ‌ترین بازار مصرفی و تولیدی جهان و حجم بالای ذخایر ارزی کشورهای آسیایی، اشاره نمود. همان‌طور که پیش‌تر هم ذکر شد، قبلاً پیش‌بینی می‌گشت که میزان سهم کشورهای آسیایی از تولید ناخالص داخلی جهانی در سال ۲۰۵۰ به ۵۲ درصد برسد؛ اما حقیقت آن است که سرعت رشد آسیا بسیار بیش‌تر از این پیش‌بینی‌ها بوده است و در سال ۲۰۱۷، ۳۶ کشور آسیایی ۴۸ درصد تولید ناخالص داخلی جهان را به خود اختصاص داده‌اند (Khurana G., 2019).

تنش‌های رخ داده در دریای چین جنوبی، بین دو کره و بین هند و پاکستان هم سبب شده است که توجه اسرائیل به منطقه آسیا-اقیانوسیه افزایش یابد؛ زیرا با توجه به قدرت فناورانه و تسلیحاتی این رژیم، زمینه مساعدی برای صادرات تسلیحات به منطقه آسیا-اقیانوسیه به وجود آمده است؛ به طوری که در سال ۲۰۱۶ از ۵/۷ میلیارد دلار صادرات تسلیحات رژیم صهیونیستی، بیش از ۴۰ درصد آن به آسیا انجام شده است (این رقم برای اروپا ۲۷ درصد و برای آمریکای شمالی ۱۹ درصد است). حوزه امنیت سایبری هم امکان همکاری رژیم صهیونیستی با کشورهای منطقه را فراهم کرده است؛ به طوری که توافق‌نامه‌هایی در این حوزه با چین، ژاپن و کره جنوبی هم منعقد شده است (Inba, 2020: 245).

۵-۳. افول جایگاه اروپا در ساختار رابطه‌ای اسرائیل

سومین دلیل افزایش روابط اسرائیل با کشورهای آسیایی، افول روابط آن با دول اروپایی است. تا سال‌ها اروپا شریک اصلی اقتصادی و امنیتی اسرائیل محسوب می‌شد؛ بعدها هم هرچند در دهه ۷۰ میلادی ایالات متحده آمریکا از نظر امنیتی و سیاسی تبدیل به شریک اصلی رژیم صهیونیستی شد اما اروپا از نظر اقتصادی همچنان شریک اصلی این رژیم به شمار می‌رود؛ اما حقیقت آن است که بررسی روند تجارت اسرائیل با اتحادیه اروپا نشانگر یک روند نزولی است؛ در سال ۲۰۱۳، سهم اتحادیه اروپا، ایالات متحده آمریکا و آسیا از صادرات اسرائیل به ترتیب ۳۲، ۲۸ و ۲۱ درصد بود اما در سال ۲۰۱۵ آسیا با ۲۵ درصد از آمریکا پیشی گرفت و

شانه به‌شانه اروپا با ۲۸ درصد ایستاد (Inbar, 2020: 246).

یکی از مهم‌ترین دلایل روی آوردن اسرائیل به سیاست نگاه به شرق افتراقی با اروپا بود که از دهه دوم قرن ۲۱ میلادی شدت گرفت. بعضی از تحلیلگران معتقد هستند که سیر تاریخی روابط اتحادیه اروپا با اسرائیل همواره از تنش درونی رنج می‌برد زیرا اتحادیه اروپا همواره خود را حامی راه‌حل دو دولتی اعلام کرده است و سعی کرده به‌عنوان پرچم‌دار این مسئله شناخته شود اما در عین حال دست به اقدام تعیین‌کننده چندانی در این حوزه هم نزده است و از اعمال فشار کافی بر روی رژیم صهیونیستی خودداری کرده است.

پس از روی کار آمدن دولت نتانیاهو در سال ۲۰۰۹ شاهد این بودیم که سیاست‌های شهرک‌سازی اسرائیل در کرانه باختری و مناطق اشغالی سال ۱۹۶۷ - معروف به خط سبز^۷ - سبب رنجش کشورهای اروپایی شد. در این دهه اسرائیل پس از دهه‌ها شکست‌هایی به‌شدت تحقیرآمیز را در مجامع عمومی و سازمان‌های بین‌المللی تحمل کرد. در ۴ اکتبر ۲۰۱۱، مجمع پارلمانی شورای اروپا^۸، علی‌رغم مخالفت اسرائیل، جایگاه "شریک دموکراسی" را به تشکیلات خودگردان اعطا کرد، در ۲۹ اکتبر ۲۰۱۱ هم یونسکو بازم به‌رغم مخالفت اسرائیل و تهدیدات آمریکا، با ۱۰۷ رأی موافق، ۱۴ رأی مخالف و ۵۲ رأی ممتنع فلسطین را به‌عنوان عضو رسمی این سازمان پذیرفت. اما اصلی‌ترین شکست برای رژیم صهیونیستی در مجامع بین‌المللی پذیرش فلسطین در مجمع عمومی سازمان ملل به‌عنوان دولت ناظر غیر عضو در ۲۹ نوامبر ۲۰۱۲ بود. به‌جز رأی بالای ۱۳۸ کشور، آنچه تلخی این شکست را برای اسرائیلی‌ها دوچندان می‌کرد، این بود که تنها یک کشور اروپایی، جمهوری چک، رأی منفی به این لایحه داده بود و سایر اعضای اتحادیه اروپا رأی ممتنع یا موافق داشتند (Marzano, 2013: 98).

مسئله بعدی تغییر اذهان اروپایی‌ها نسبت به اسرائیل است. واکنش اسرائیل به این اقدام سبب افزایش تنش‌ها شد؛ زیرا رژیم صهیونیستی اعلام کرد که در واکنش به این تصمیم دست به افزایش شهرک‌سازی‌ها در منطقه موسوم به E1^۹ خواهد زد. در مقابل شورای روابط خارجی^{۱۰} صراحتاً تأکید کرد که تمامی توافق‌نامه‌های اتحادیه اروپا با اسرائیل تنها مشتمل بر مناطق

7. Green Line

8. Parliamentary Assembly of the Council of Europe

۹. منطقه‌ای بین قدس شرقی و کرانه باختری

10. Foreign Affairs Council

قبل از ۱۹۶۷ است. در سال ۲۰۱۳ هم کمیسیون اروپا دستورالعملی را برای اطمینان از عدم هزینه کمک‌های اتحادیه اروپا در مناطق اشغالی اسرائیل صادر کرد. بعد از جنگ سال ۲۰۱۴ غزه هم اعتراضات به دولت اسرائیل در اروپا افزایش یافت. پس از حملاتی هم که به مراکز یهودیان در چند کشور اروپایی مانند فرانسه یا بلژیک انجام شد، نتانیاهو خواستار آن شد تا یهودیان اروپا "به خانه خود بازگردند" و همین امر سبب خشم بیش‌تر تعدادی از دولت‌های اروپایی گشت. بعد از انتخابات سال ۲۰۱۵ و تقویت جایگاه احزاب دست راستی در کابینه نتانیاهو و تأکید دولت جدید بر غیرممکن بودن راه‌حل دو دولتی و همچنین ادامه شهرک‌سازی، وضعیت رابطه رژیم صهیونیستی و اتحادیه اروپا وخیم‌تر گشت. (Greene, 2018: 92-94).

۴-۵. تشدید اختلاف بین اواما و نتانیاهو

یکی دیگر از عواملی که باعث گشت دولت نتانیاهو به فکر یافتن شرکای جدیدی به جز شرکای سنتی خود باشد، تشدید اختلافات بین نتانیاهو و اواما بود که سبب شد، در مقایسه با دوران بوش پسر، از گرمی روابط این دو دولت که همواره "رابطه‌ای ویژه" با یکدیگر داشته‌اند، کاسته شود. تعدادی از پژوهشگران بر این اعتقاد هستند که یکی از اصلی‌ترین تأثیرات نتانیاهو بر سیاست خارجی آمریکا تبدیل موضوع اسرائیل به مسئله‌ای جناحی بوده است، به طوری که پیش‌تر هر دو حزب دموکرات و جمهوری خواه بر سر حمایت از اسرائیل با یکدیگر توافق داشتند اما بر اثر اقدامات او که از دوره اول نخست‌وزیری در دهه ۹۰ میلادی شروع گشت، دموکرات‌ها در عین حفظ موضع حمایتی خود از امنیت اسرائیل، همراهی تام و تمام گذشته را با رژیم صهیونیستی نداشته باشد. ریشه این اقدامات به دوران اول نخست‌وزیری نتانیاهو در حدفاصل سال‌های ۱۹۹۶ تا ۱۹۹۹ بازمی‌گردد. نتانیاهو از منتقدان فرایند اسلو محسوب می‌شد و زمانی که به قدرت رسید اعلام کرده بود که برخلاف دو سلف پیشین خود، اسحاق رابین^{۱۱} و شیمون پرز^{۱۲} که از حزب کارگر بودند، سخت‌گیری بیش‌تری در این حوزه اعمال خواهد کرد. این اقدامی نبود که خوشایند دولت دموکرات بیل کلینتون باشد و به همین دلیل شاهد افزایش نقش دنیس راس^{۱۳}، نماینده ایالات متحده آمریکا در امور خاورمیانه، در جریان مذاکرات بودیم؛

-
11. Yitzhak Rabin
  12. Shimon Peres
  13. Dennis Ross

به طوری که ایالات متحده که پیش تر نقش "سردسته تشویق کنندگان"^{۱۴} را بر عهده داشت، این بار مستقیماً وارد میدان شد (Freedman, 2019: 135).

دوره دوم نخست وزیری نتانیا هو هم در حالی در سال ۲۰۰۹ آغاز شد که یک سال قبل از آن یک رئیس جمهور دموکرات دیگر در آمریکا، به نام باراک اوباما، روی کار آمده بود. دوره ریاست جمهوری قبلی آمریکا، جورج دبلیو بوش، برای رژیم صهیونیستی دوره ای طلائی محسوب می شد؛ زیرا بین او و آریل شارون، که در سال های ۲۰۰۱ تا ۲۰۰۶ نخست وزیری این رژیم را بر عهده داشت، از نظر جهان بینی اشتراک زیادی وجود داشت؛ چون هر دو آن ها از جهان بینی راست گرایانه و محافظه کار برخوردار بودند؛ اما اوضاع در دوران اوباما متفاوت بود. در دولت اوباما تعدادی از مرتبطان با دولت کلینتون هم حضور داشتند که از جمله آن ها می توان به هیلاری کلینتون، وزیر امور خارجه، و رام امانوئل^{۱۵}، رئیس کارکنان کاخ سفید، اشاره کرد. اولین زمینه اختلاف بین نتانیا هو و اوباما ریشه در فرایند انتخاب نخست وزیر رژیم صهیونیستی داشت زیرا اوباما طرفدار این بود که حزب میانه کادیما^{۱۶} دولت بعدی اسرائیل را تشکیل دهد اما نتیجه انتخابات تشکیل دولت ائتلافی به رهبری نتانیا هو از حزب راست گرای لیکود بود؛ آنچه شاید سبب تشدید بیش تر اختلافات شد، رد درخواست نتانیا هو توسط تسیپی لیونی^{۱۷}، رهبر حزب کادیما، برای مشارکت و نقش آفرینی در دولت ائتلافی بود (Gilboa, 2015: 51).

آنچه از منظر تحلیلگران نزدیک به محافل غربی و صهیونیستی علت اصلی اختلاف بین اوباما و نتانیا هو تلقی می شد، وجود این تصور در نزد دولت آمریکا بود که حل مسئله اعراب و فلسطینیان اصلی ترین اولویت منطقه خاور میانه است؛ این در حالی بود که نتانیا هو همواره در عمر سیاسی خود کوشیده است مسئله فلسطین از اولویت دولت ها و نهادهای بین المللی کنار رود (Pfeffer, 2020: 119).

علاوه بر این، رژیم صهیونیستی معتقد بود که اولاً اولویت اصلی ایالات متحده در

14. cheerleader

۱۵. Rahm Emanuel، سیاستمدار یهودی آمریکایی که در دولت بیل کلینتون مشاور ارشد رئیس جمهور بود. از سوابق دیگر او می توان به رئیس فراکسیون دموکرات در مجلس نمایندگان آمریکا و شهردار شیکاگو اشاره کرد. او در حال حاضر سفیر ایالات متحده در ژاپن است. ذکر این نکته ضروری است که تعدادی از تحلیلگران، از منظر متفاوت با آنچه در متن فوق مورد اشاره قرار گرفته است، حضور او در دولت اوباما به همراه یهودیان دیگری مانند دیوید اکسلرود (David Axelrod)، مشاور ارشد رئیس جمهور، را نشانه روابط مطلوب دموکرات ها با اسرائیل می دانند.

16. Kadima

17. Tzipi Livni

خاورمیانه باید تحدید ایران و مخصوصاً مهار برنامه هسته‌ای آن باشد و علاوه بر آن، جناح لیکود در رژیم صهیونیستی نحوه تعامل او با ما با ایران در مسئله برجام را نمی‌پسندید و معتقد به اتخاذ راهکارهای تندتر در برخورد با ایران بود. مسئله ایران به نوعی اصلی‌ترین اختلاف او با ما و نتانیاهو به شمار می‌رفت که نقطه اوج آن هم سخنرانی نتانیاهو در کنگره به دعوت جمهوری خواهان و بدون مشورت با او با ما در انتقاد از برجام بود که بیش از پیش نزدیک شدن نتانیاهو به جمهوری خواهان و افتراق او با او با ما را نشان می‌داد. آنچه سبب تشدید بیش‌تر این وضعیت شد، عدم سفر او با ما به اسرائیل در دور اول ریاست جمهوری و همچنین سخنرانی او در اولین سال انتخاب خود در دانشگاه قاهره بود که در آن از مصر به عنوان اولین متحد ایالات متحده آمریکا در منطقه خاورمیانه یاد شده بود (Gilboa, 2015: 52-55).

۶. راهبردهای جدید در سیاست خارجی دولت اسرائیل

وضعیتی که درباره رابطه رژیم صهیونیستی با متحدان خود در آمریکا و اروپا ترسیم شد و از سوی بعضی "تنهایی"^{۱۸} نامیده شده است (Marzano, 2013: 96)، دولت نتانیاهو را به فکر اتخاذ تدابیری انداخت تا بر این انزوا که به نوعی پس از پایان جنگ سرد بی‌سابقه بود، پایان دهد. مشخص بود که اسرائیل در این راستا باید به فکر یافتن شرکای جدید و تحکیم روابط خود با کشورهایی بود که شاید پیش‌تر کمتر به آن‌ها توجه می‌شد.

۶-۱. تحکیم روابط با کشورهای اروپای شرقی

یک گروه از این کشورها، دولت‌های واقع در اروپای شرقی بودند. تا سال‌ها تمرکز سیاست خارجی اسرائیل بر اروپای غربی بود؛ امری که شاید بتوان آن را میراث جنگ سرد یا بازتابی از اقتصاد ضعیف‌تر کشورهای این منطقه در مقایسه با هم‌تایان خود در اروپای غربی دانست. اما شرایطی که پیش‌تر توصیف آن رفت، سبب شد تا اسرائیل توجه بیش‌تری را معطوف به این کشورها نماید. عمده ارتباط رژیم صهیونیستی با دولت‌های این منطقه در قالب گروه ویزگراد^{۱۹} صورت گرفته است. در فوریه ۲۰۱۹ اسرائیل اعلام کرد که میزبان اولین نشست تاریخ ویزگراد در خارج از مرزهای اروپا خواهد بود؛ البته نشست مذکور به دلیل اختلاف بین لهستان و اسرائیل لغو شد اما نتانیاهو در اقامتگاه خود میزبان رهبران مجارستان، جمهوری چک و اسلواکی بود.

18. Loneliness

19. Visegrád Group، گروهی مشکل از چهار کشور لهستان، مجارستان، اسلواکی و جمهوری چک که در سال 1991 میلادی تأسیس شده است.

چند ماه از این دیدار نگذشته بود که اسلواکی، مجارستان و جمهوری چک، برخلاف رویه اتحادیه اروپا، به ترتیب دفتر فرهنگی و تجاری، دفتر تجاری و دفتر دیپلماتیک خود را در قدس افتتاح نمودند. از نظر اقتصادی هم شاهد افزایش روابط تجاری رژیم صهیونیستی و ۴ کشور عضو گروه ویزگراد در حدفاصل سال‌های ۲۰۱۷ و ۲۰۱۹ بودیم و این روند در سال ۲۰۲۰ هم علی‌رغم کاهش میزان تجارت جهانی ادامه داشت. اسرائیل همچنین در جریان همه‌گیری کرونا واکسن‌های مدرن^{۲۰} را در اختیار مجارستان و جمهوری چک قرار داد (File & Pardo, 2021: 112).

از منظر سیاسی نیز شاید اشاره به این نکته کافی باشد که در جریان رأی‌گیری برای پذیرش فلسطین به‌عنوان یک دولت غیر عضو ناظر، جمهوری چک تنها کشور عضو اتحادیه اروپا بود که به طرح مذکور رأی منفی داد. در رأی‌گیری برای محکومیت تصمیم ترامپ برای به رسمیت شناختن قدس به‌عنوان پایتخت اسرائیل نیز، جمهوری چک، مجارستان و لهستان، به همراه رومانی، کرواسی و لتونی، جزء ۳۵ کشوری بودند که رأی ممتنع به این محکومیت دادند؛ درحالی‌که بقیه اعضای اتحادیه اروپا موافق این محکومیت بودند (Marzano, 2013: 97).

۶-۲. احیای دکترین پیرامونی

راهبرد دیگری که در همین حوزه توسط اسرائیل اجرایی شد، احیای "دکترین پیرامونی"^{۲۱} بود. این دکترین که توسط دیوید بن گوریون^{۲۲}، نخست‌وزیر وقت رژیم صهیونیستی، مطرح شده بود بر این راهبرد دلالت داشت که برای فرار از انزوای تحمیل شده توسط کشورهای عربی، باید به تحکیم رابط با همسایگان این کشورها، مانند ایران و ترکیه، پرداخت. صرف‌نظر از تحلیل‌های مختلفی که درباره موفقیت یا عدم موفقیت این راهبرد وجود دارد، بعد از پایان جنگ سرد و افزایش روابط دیپلماتیک اسرائیل با بسیاری از کشورهای جهان و حتی تعدادی از دولت‌هایی که پیش‌تر سابقه جنگ با این رژیم داشتند، دکترین پیرامونی اهمیت خود را در سیاست خارجی اسرائیل از دست داد و کم‌کم به بوته فراموشی سپرده شد. اما پس از دهه ۹۰ میلادی و مخصوصاً آغاز دوره اول نخست‌وزیری نتانیا هو در سال ۱۹۹۶ شاهد احیای این راهبرد بودیم. رژیم صهیونیستی این بار برای مهار رقبای دشمنان جدید خود، مانند ترکیه و ایران،

20. Moderna

21. Periphery Doctrine

22. David Ben-Gurion

شروع به تقویت روابط خود با کشورهای حوزه قفقاز و آسیای میانه و همچنین یونان و قبرس نمود. فرایندی که در سال‌های پس از آغاز دوره دوم نخست‌وزیری نتانیا‌هو در سال ۲۰۰۹، شدت بیشتری یافت و از سوی عده‌ای "دکترین پیرامونی دو"^{۲۳} نامیده شد (Pinfold, 2019: 4)

۶-۳. چرخش به آسیا

اما یکی دیگر از راهبردهایی که برای یافتن شرکای جدید از سوی دولت نتانیا‌هو مورد استفاده قرار گرفت، سیاست "چرخش به آسیا" بود که تمرکز اصلی پژوهش حاضر می‌باشد.

رژیم صهیونیستی از بدو تشکیل خود به دنبال برقراری و تحکیم روابط با کشورهای آسیایی بوده است که نمونه آن را می‌توان در ارتباطات مطلوب آن با کره جنوبی و ژاپن دید. در عین حال باید به این نکته بسیار مهم توجه داشت که روند تعمیق روابط با آسیا یک پدیده پسا جنگ سردی برای اسرائیل به شمار می‌رود؛ زیرا بسیاری از کشورهای جهان معتقد بودند که می‌توانند از طریق رژیم صهیونیستی به ایالات متحده آمریکا به‌عنوان پیروز جنگ سرد نزدیک‌تر شوند و به همین دلیل شاهد آن بودیم که حتی کشورهایی مانند چین و هند که پیش‌ازین ذیل سیاست‌های ضد امپریالیستی خود به‌شدت با اسرائیل مخالف بودند، روابط دیپلماتیک با این رژیم برقرار نمودند.

این تمایل البته یک‌طرفه نبود و با گذر زمان این اسرائیل بود که بیش‌تر به سراغ کشورهای آسیایی رفت؛ رژیم صهیونیستی که در منطقه همسایگی خود دچار انزوا بود، شروع به ارتباط‌گیری با کشورهای آسیایی نمود؛ امری که عده‌ای آن را "راهبرد پیرامونی ۲" نامیده‌اند. خیزش منطقه آسیا-اقیانوسیه و برجستگی نقش اقتصادی و حتی سیاسی کشورهای این منطقه در نظام بین‌الملل جهانی، اسرائیل را مصمم‌تر نمود تا روابط خود را با کشورهای آسیایی مستحکم نماید. به‌علاوه پس از این‌که بنیامین نتانیا‌هو برای دومین بار در سال ۲۰۰۹ به قدرت رسید، به دلیل اختلاف او با باراک اوباما، رئیس‌جمهور وقت ایالات متحده، بر سر مسائلی مانند توافق هسته‌ای با ایران و سیاست‌های مربوط به شهرک‌سازی‌ها در کرانه باختری، شاهد ایجاد شکاف و اختلاف بین رژیم صهیونیستی و آمریکا بودیم و همین مسئله هم مزید بر علت شد تا رژیم صهیونیستی به کشورهای آسیایی نزدیک‌تر شود؛ همه این عوامل سبب شد تا بنیامین نتانیا‌هو، در سفر سال ۲۰۱۷ خود به سنگاپور سیاست چرخش به آسیا رژیم صهیونیستی را اعلام کرد و

اظهار داشت که "اسرائیل آشکارا به سمت آسیا چرخش می‌کند."

تاریخ اتخاذ رسمی سیاست "چرخش به آسیا" به سفر بنیامین نتانیا هو، در ۲۰ فوریه ۲۰۱۷ به سنگاپور بازمی‌گردد. نتانیا هو در این سفر در نشست خبری اظهار داشت: "ما آشکار و هدفمند در حال چرخش به سوی آسیا هستیم" (Shaffer, 2017).

همان‌طور که پیش‌تر هم گفته شد، اتخاذ این راهبرد از سوی اسرائیل، دلایل گوناگونی مانند افزایش قدرت اقتصادی کشورهای آسیایی و همچنین بالا رفتن توان فناورانه و اقتصادی اسرائیل، بالا گرفتن دامنه انتقادات اروپا از رژیم صهیونیستی و کاهش تجارت این دو کنشگر بین‌المللی در مقایسه با گذشته و بهبود روابط اسرائیل با تعدادی از کشورهای عربی دارد. به‌علاوه، عامل دیگری که سبب افزایش روابط اسرائیل و کشورهای آسیایی شده است، استفاده از کارگران آسیایی در اسرائیل است؛ حدود نیمی از کارگران ساختمانی اسرائیل را در حال حاضر اتباع کشورهای آسیایی مانند فیلیپین، تایلند، نپال و چین تشکیل می‌دهند. مثلاً چین و رژیم صهیونیستی در سال ۲۰۲۰ قراردادی را امضا نمودند که به‌موجب آن ۲۰ هزار کارگر چینی در بخش ساخت‌وساز اسرائیل مشغول کار گشتند (Azad, 2020: 9).

۷. روابط اسرائیل و غول‌های آسیایی

در این بخش، برای داشتن درکی بهتر از سیر روابط کشورهای آسیایی با رژیم صهیونیستی و تحولات صورت گرفته پس از اعلام سیاست "چرخش به سوی آسیا" از سوی نتانیا هو، به بررسی روابط اسرائیل با ژاپن، چین و هند خواهیم پرداخت.

۷-۱. روابط اسرائیل و ژاپن

اسرائیل از بدو تأسیس با ژاپن، برخلاف بسیاری از کشورهای آسیایی، ارتباط مناسبی داشت. سال‌ها پیش نیز دیوید بن‌گوریون^{۲۴}، نخست‌وزیر وقت رژیم صهیونیستی، در همین راستا اظهار داشته بود: "اسرائیل و ژاپن در دو سوی مخالف قاره آسیا قرار دارند اما این مسئله به‌جای آن‌که آن‌ها را از هم دور کند، به یکدیگر نزدیک کرده است. قاره وسیع آسیا خط ارتباطی آنان است و سرنوشت مشترک آسیایی هم تفکر هر دو آن‌ها می‌باشد." (Ağdemir, 2017: 263).

24. David Ben-Gurion

از دهه ۸۰ میلادی شاهد افزایش روابط ژاپن و اسرائیل بودیم. از دهه ۹۰ و با برگزاری کنفرانس مادرید و مذاکرات صلح اسلو هم، روابط این دو کشور عرصه بین الملل به شکوفایی رسید و برای اولین بار نخست وزیران ژاپن و اسرائیل از پایتخت های یکدیگر دیدار نمودند.

شاید بتوان به قدرت رسیدن شینزو آبه و دیدار او و نتانیا هو در سال ۲۰۱۴ در توکیو را نقطه آغاز تحول در روابط اسرائیل و ژاپن دانست، راهبرد "صلح پویا"^{۲۵} که توسط آبه مطرح شده بود، به دنبال افزایش نقش این کشور در عرصه بین الملل بود. علاوه بر این، ژاپن که پیش تر به دلیل قلت منابع طبیعی و نیاز به انرژی برای پشتیبانی از حرکت صنعتی خود، نیاز شدیدی به نفت کشورهای عربی داشت و همین مسئله باعث شده بود که در ادوار مختلف نسبت به اسرائیل با تحفظ و دست به عصا حرکت کند، از آغاز هزاره جدید با شرایط متفاوتی روبه رو شد. پیدایش انرژی های جایگزین و همچنین انقلاب انرژی بر اساس نفت نامتعارف شیل سبب شد تا ژاپن که در سال ۲۰۱۳ در سبد انرژی خود ۱/۷ درصد انرژی هسته ای و ۱۴/۹ درصد نفت داشت، اعلام کند که این میزان را در سال ۲۰۳۰ به ترتیب به ۲۰ و ۳ درصد خواهد رساند. (Oren, 2017).

بعد از سفر نتانیا هو به توکیو در سال ۲۰۱۴ و سفر متعاقب شینزو آبه به تل آویو در سال ۲۰۱۵ هم فصل جدیدی بین روابط ژاپن و اسرائیل گشوده شد؛ به طوری که میزان تجارت دوجانبه این دو در هفت ماهه اول سال ۲۰۱۶ در مقایسه با مدت زمان مشابه سال قبل، از ۱/۱ میلیارد دلار به ۱/۴ میلیارد دلار افزایش یافت و ژاپن تبدیل به چهارمین شریک اقتصادی اسرائیل در آسیا شد (Cohen T., 2016). در سال ۲۰۲۰، میزان سرمایه گذاری ژاپن در اسرائیل با افزایشی ۲۰ درصدی نسبت به سال قبل، ۱/۱ میلیارد دلار افزایش یافت. میزان کل سرمایه گذاری ژاپن در اسرائیل هم از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰، ۸/۲۵ میلیارد دلار می باشد. ۱۱/۱ درصد سرمایه گذاری های انجام شده در بازار فناوری پیشرفته اسرائیل هم به ژاپن تعلق دارد؛ این در حالی است که میزان مذکور در سال ۲۰۱۶ تنها ۱/۸ درصد بود (Orbach, 2021). آخرین آمار رسمی مربوط به تجارت ژاپن و اسرائیل که توسط وزارت امور خارجه ژاپن اعلام شده است، به سال ۲۰۱۸ تعلق دارد که میزان صادرات ژاپن به اسرائیل را ۲/۱۶ میلیارد دلار و میزان واردات آن را ۱/۴ میلیارد اعلام کرده است (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2021).

25. Proactive Peace

۲-۷. روابط اسرائیل و چین

برخلاف آنچه درباره ژاپن شاهد بودیم، ارتباط اسرائیل با هند و چین، به‌عنوان دو غول نوظهور آسیایی، ماهیت پسا-جنگ سردی دارد. پس از جنگ سرد و شروع مذاکرات صلح بین رژیم صهیونیستی و تشکیلات خودگردان، بسیاری از کشورهای آسیایی که پیش‌تر از رابطه با اسرائیل دوری می‌کردند، نسبت به این رابطه روی خوش نشان دادند. مثلاً چین (ذکر این نکته ضروری است که رژیم صهیونیستی یکی از اولین دولت‌های غیر کمونیستی و اولین دولتی در خاورمیانه بود که جمهوری خلق چین را به رسمیت شناخت) که تا دهه ۹۰ اسرائیل را از یادی امپریالیسم می‌دانست، در این دهه شروع به عادی‌سازی روابط خود با این رژیم نمود. چین در ابتدا صهیونیسم را مترادف امپریالیسم می‌دانست و به همین دلیل نسبت به تلاش‌های اسرائیل برای برقراری روابط بی‌اعتنا بود و حتی رأی مثبت رژیم صهیونیستی به اخراج تایوان از سازمان ملل و جایگزینی جمهوری خلق چین هم تفاوت چندانی در این زمینه ایجاد نکرد. (Aran, 2021: 142).

اولین نشانه‌های برقراری روابط بین اسرائیل و چین به دوره نزدیک شدن آمریکا و چین به یکدیگر برای مقابله با شوروی بازمی‌گردد؛ زیرا چین اسرائیل را بازیگری مؤثر برای تحدید کنشگری شوروی در خاورمیانه می‌دانست (Inbar, 2019: 255).

همان‌طور که پیش‌تر هم گفته شد، برقراری رسمی روابط دیپلماتیک بین چین و اسرائیل پس از جنگ سرد و در ژانویه ۱۹۹۲ رخ داد؛ نیاز نظامی چین به اسرائیل در همین فرایند عادی‌سازی هم نقش آفرینی نمود؛ زیرا چین پس از جنگ اول خلیج فارس متوجه عقب‌ماندگی ارتش خود شده بود و مطابق نظرات برخی کارشناسان برای هم‌اوردی با قدرت‌های منطقه‌ای مانند روسیه و ژاپن نیاز به بازه زمانی حدود ۲۰ ساله داشت و در همین راستا اسرائیل یکی از اصلی‌ترین گزینه‌های تأمین سلاح به شمار می‌رفت. بعد از عادی‌سازی روابط اسحاق رابین^{۲۶}، نخست‌وزیر وقت رژیم صهیونیستی، در سال ۱۹۹۳ به پکن سفر کرد و از مسئولین دولت چین درخواست نمود تا از صادرات موشک‌های زمین به هوا و همچنین تسلیحات جنگ غیرمتعارف به جمهوری اسلامی ایران خودداری کنند (Inbar, 2019: 256).

26. Yitzhak Rabin

شاید به نوعی بتوان نقاط عطف تاریخ روابط چین و اسرائیل را از جهاتی مرتبط با ایالات متحده دانست؛ دولت بوش در سال ۲۰۰۰ مانع از این شد که اسرائیل سیستم هشدار زودهنگام (آواکس) فالکون^{۲۷} را به چین بفروشد. این واقعه روابط در حال افزایش چین و اسرائیل را به شدت تحت تأثیر قرار داد و نهایتاً پس از مذاکرات بسیار، اسرائیل با فسخ قرارداد، ۳۵۰ میلیون دلار خسارت به چین پرداخت نمود. اشاره به این نکته خالی از لطف نیست که تصمیم اسرائیل برای صادرات این سامانه‌ها به چین در حالی بود که این اقدام با عکس‌العمل شدید تایوان، به‌عنوان بازیگری که از جهاتی روابط بسیار نزدیکی با اسرائیل دارد، روبه‌رو شده و وزیر امور خارجه وقت تایوان طی اظهاراتی شدیدالحن اعلام کرده بود که اسرائیل با این کار سبب تضعیف داوود شرق آسیا [تایوان] شده و طالوت این منطقه را نیز تقویت نموده است (Sobol, 2019: 5).

در سال ۲۰۰۵ نیز پس از این‌که چین و رژیم صهیونیستی توافق کردند تا پهبادهای هارپی^{۲۸} چین که در دهه ۹۰ از اسرائیل خریداری شده بودند، توسط این رژیم بازآمد گردند، دولت آمریکا به شدت مخالفت نمود و این بار علاوه بر این‌که از اسرائیل خواست تا پهبادهای مذکور را باز پس گیرد و مسئولین دخیل در وزارت دفاع را اخراج نماید، این رژیم را مجبور ساخت تا قبل از هرگونه قرارداد صادرات تسلیحات یا فناوری‌های دارای کاربرد دوگانه و حساس به چین، از ایالات متحده مجوز بگیرد (Evron, 2017: 831).

نتانیا هو طی سخنرانی در سال ۲۰۱۴ اظهار داشت که ظهور اینترنت و خیزش آسیا، مخصوصاً چین، بزرگ‌ترین تحولات مربوط به اقتصاد سیاسی در جهان هستند. میزان تجارت این دو که در سال ۱۹۹۲ تنها ۵۰ میلیون دلار بود در سال ۲۰۱۶ به ۹/۲ میلیارد دلار و در سال ۲۰۱۹ به ۱۵ میلیارد دلار رسید و میزان سرمایه‌گذاری شرکت‌های چینی در اسرائیل هم که تا سال ۲۰۱۵ کمتر از ۱ میلیارد دلار بود در سال ۲۰۱۶ به ۱۶/۵ میلیارد دلار افزایش یافت. اکنون چین پس از آمریکا دومین شریک اقتصادی رژیم صهیونیستی به شمار می‌رود- البته اگر اتحادیه اروپا به‌عنوان یک کل واحد در نظر گرفته نشود. (Azad, 2020). نتانیا هو در سفر سال ۲۰۱۷ خود به همراه هیئتی ۱۰۰ نفره از مسئولان و تجار اسرائیلی اظهار داشت که رابطه چین و اسرائیل "ازدواجی است که در آسمان‌ها انجام گرفته است" (Inbar, 2019: 258).

27. Phalcon

28. Harpy

۷-۳. روابط اسرائیل و هند

در زمینه روابط اسرائیل و هند هم با وضعیتی نسبتاً مشابه چین مواجه هستیم. مهاتما گاندی^{۲۹}، رهبر استقلال هند، در سال ۱۹۳۸ طی مقاله‌ای در هفته‌نامه هاریجان^{۳۰} اظهار داشت که "فلسطین به عرب‌ها تعلق دارد، دقیقاً همان‌طور که انگلستان به انگلیسی‌ها و فرانسه به فرانسوی‌ها." او با اشاره به وضعیت بغرنج یهودیان در اروپا آن‌ها را با وام‌گیری از بحث نجس‌های کاست‌های هندی، "نجس‌های مسیحیت"^{۳۱} خواند اما اضافه کرد که اعمال مذهبی صهیونیسم را نمی‌توان با استفاده از سرنیزه و بمب به انجام رساند. این جمله علی‌رغم فراز و نشیب‌های مختلف در تاریخچه روابط رژیم صهیونیستی و هند همواره در گفتمان سیاست خارجی هند مطرح بوده و مورد استناد قرار گرفته است. و غیرمتعهد قرار گرفت و با این کار مخالفت نمود. علی‌رغم این اظهارنظر صریح گاندی، جواهر لعل نهرو^{۳۲}؛ نخست‌وزیر وقت هند که هم‌زمان مسئولیت وزارت خارجه این کشور را نیز بر عهده داشت، در سال ۱۹۵۰ رژیم صهیونیستی را به رسمیت شناخت و دو سال بعد اظهار امیدواری کرد که به‌زودی امکان برقراری روابط دیپلماتیک بین دو "کشور" هم فراهم شود اما ظاهراً به دلیل نگرانی‌های مشاوران خود درباره عکس‌العمل مسلمانان هند، به‌عنوان بزرگ‌ترین اقلیت مذهبی این کشور، و همچنین استفاده پاکستان از این اتفاق به‌عنوان اهرمی برای تأثیرگذاری بر اعراب و اعمال نفوذ در حوزه کشمیر، از این اقدام منصرف شد (Kumaraswamy, 2020: 1-2).

در سال ۱۹۴۸ و در جریان رأی‌گیری برای پذیرش اسرائیل در سازمان ملل نیز، هند در صف کشورهای اسلامی وضعیت روابط اسرائیل و هند در این مقطع زمانی منحصر به فرد بود؛ زیرا هند با چین و پاکستان که با آن‌ها اختلافات مرزی و سابقه درگیری نیز داشت دارای روابط و مراکز دیپلماتیک بود اما از برقراری روابط دیپلماتیک با اسرائیل خودداری می‌کرد. در تحلیل چرایی این وضعیت، بیش‌تر به سه عامل اشاره شده است، اولاً تعداد بسیار زیاد مسلمانان هند به‌عنوان عاملی بازدارنده در برقراری روابط با رژیم صهیونیستی عمل می‌کرد و دولت هند برای این‌که رضایت آن‌ها را جلب کند و از نزدیک شدن بیش‌تر آن‌ها به پاکستان خودداری کند، از برقراری روابط رژیم صهیونیستی با اسرائیل خودداری می‌کرد. دلیل دوم به ارتباط ویژه

29. Mahatma Gandhi

30. Harijan

31. the untouchables of Christianity

32. Jawaharlal Nehru

هند و کشورهای عربی بازمی‌گشت. هند که خود را رهبر کشورهای غیرمتعهد می‌دانست، به تبعیت از متحدان عرب خود، همواره فاصله خود را با اسرائیل حفظ می‌کرد و نسبت به رژیم صهیونیستی موضعی راسخ داشت. البته در این میان تصویر ضد خشونتی که از هند در اذهان کنشگران بین‌المللی شکل گرفته بود، بی‌تأثیر نبود و هند نمی‌توانست با حمایت از اسرائیل به این تصویر ضربه بزند. یکی از نقاط عطف این سال‌ها، حمایت و رأی مثبت هند به قطعنامه ۳۳۷۵ در سال ۱۹۷۵ بود که مطابق آن صهیونیسم نوعی نژادپرستی دانسته شده بود. البته در همین زمان هم گفته می‌شود که اسرائیل در جریان جنگ ۱۹۶۲ هند و چین نبرد ۱۹۶۵ و ۱۹۷۱ هند و پاکستان تسلیحات موردنیاز هند را تأمین می‌کرد (Kumaraswamy, 2020:1-2).

اما فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، پیمان صلح اسرائیل با مصر و اردن و "فرایند اسلو" سبب شد تا از دهه ۹۰ میلادی شاهد ارتقای روابط اسرائیل با چین و هند باشیم. در سال ۱۹۹۲ و پس از مذاکرات صلح اسلو، ناراسیما رائو، نخست‌وزیر وقت هند، در راستای متنوع سازی منابع دیپلماتیک مجوز برقراری روابط دیپلماتیک با اسرائیل را صادر کرد.

در دوران مذکور آنچه بیش از همه توجهات را به خود جلب می‌کند، تلاشی است که هند برای برقراری توازن در روابط خود با اسرائیل دارد؛ از یک طرف شاهد حجم قابل توجه مبادلات تجاری و علی‌الخصوص همکاری‌های نظامی بین هند و اسرائیل هستیم؛ به طوری که رژیم صهیونیستی تجهیزاتی مانند سامانه هشدار زودهنگام فالکون، موشک‌های زمین به هوای باراک ۸^{۳۳}، سامانه دفاع هوایی اسپایدر^{۳۴} و سلاح انفرادی تاور^{۳۵} را به هند صادر کرد و ارزش واردات تجهیزات نظامی هند از اسرائیل در حدفاصل سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۵ برابر با ۲/۷۶ میلیارد دلار بود و به علاوه اسرائیل یکی از معدود "کشورهایی" به شمار می‌رفت که پس از آزمایش هسته‌ای هند در سال ۱۹۹۸ به محکومیت آن پرداخت (Cowshish, 2017: 402)

از زمانی هم که حزب بی جی پی^{۳۶} با جهان‌بینی هندوگرایانه خود در هندوستان به قدرت رسید؛ از آنجاکه این حزب تحفظ‌های معمول حزب کنگره در باره مسلمانان را نداشت، شاهد نزدیک‌تر شدن روابط اسرائیل و هند در دوران مودی بودیم، مسائل پیش آمده برای کشمیر در

33. Barak 8

34. SPYDER

35. Tavor

36. BJP

سال ۲۰۱۹ هم سبب نزدیک شدن بیش تر اسرائیل و هند به هم گشت؛ به طوری که یکی از مسئولان هندی اظهار داشت که کشمیر همان کرانه باختری است و اسرائیل و هند هم علی رغم انتقادات جامعه جهانی با مسلمانان نبرد می کنند. (Pfeffer, 2020: 118).

تحول مهم دیگر در روابط هند و اسرائیل نیز به تشکیل گروه موسوم به "آی ۲ یو ۲" در اکتبر ۲۰۲۱ است که متشکل از هند، اسرائیل، امارات متحده عربی و ایالات متحده آمریکا است. امنیت غذایی و انرژی، فناوری های سبز، سلامت عمومی، تصفیه زباله، توسعه کم کربن و زیرساخت های مدرن اصلی ترین اولویت هایی هستند که در در اجلاس سران این گروه در ژوئیه ۲۰۲۲ مورد تأکید قرار گرفتند (Fulton, 2022, p. 28).

کریدور هند-خاورمیانه-اروپا هم جلوه دیگری از همکاری دهلی نو و تل آویو به شمار می رود که در سپتامبر ۲۰۲۳ از آن در نسیت سران گروه ۲۰ رونمایی شد و مشتمل بر یک مسیر ریلی و کشتیرانی و همچنین سامانه های فیبر نوری و مناطق اقتصادی خواهد بود که از هند شروع شده و با عبور از امارات، عربستان سعودی، اردن و رژیم صهیونیستی به بندر پیرائوس^{۳۷} یونان منتهی می گردد (Aboudouh, 2023).

عده ای از محققان معتقد هستند که این فصل جدید از روابط بین هند و رژیم صهیونیستی زاده ۳ عامل است: ۱- عامل بین المللی: پس از پایان جنگ سرد به تدریج شاهد تقلیل اهمیت سازمان کشورهای غیر متعهد بوده ایم. این مسئله سبب شده است تا هند دیگر خود را در بند تصمیمات این سازمان نداند. ظهور بازیگران غیردولتی، مانند گروه های تروریستی، هم که هند را در قالب هایی مانند انجام حملات تروریستی یا پیوستن تعدادی از اتباع هند به داعش نشان داده است، سبب شده است تا روابط هند و اسرائیل، به دلیل تخصص اسرائیل در عرصه های مذکور، تقویت شود. به علاوه، آمریکا در عرصه تسلیحاتی بعضاً موانعی را بر سر راه انتقال فناوری به هند ایجاد کرده است و همین مسئله سبب شده است تا هند در این عرصه هم به اسرائیل نزدیک شود ۲- عامل داخلی: در سال های اخیر شاهد فعالیت شدید جامعه مدنی برای تحکیم روابط اسرائیل و هند بوده ایم و این مسئله مسئولان این دو "کشور" را در تحکیم روابط مصمم تر کرده است و ۳- عامل فردی: در این مورد، اشتراکات جهان بینی هندوتوا^{۳۸} و

37. Piraeus

38. Hindutva

یهود (از جمله ارتباط مذهب و ملیت با یکدیگر) سبب شد تا نتانیاهو و مودی با استفاده از این اشتراکات به تحکیم روابط پردازند (Purayil, 2020: 6). وینایاک دامودار ساوارکار^{۳۹} که از او به عنوان واضع هندوتوا یاد می‌شود در دهه ۲۰ طی یکی از نوشته‌های خود اظهار داشته بود که "اگر رویای صهیونیست‌ها محقق شود- اگر فلسطین به کشوری یهودی تبدیل شود- ما هم به اندازه دوستان یهودی خود خوشحال خواهیم شد (Aran & Rosenman, 2022)".

البته تعدادی از پژوهشگران بر این باور هستند که هند در عین حال سعی دارد تا روابط دهلی نو و تل آویو منجر به شکل‌گیری ائتلاف میان گروه‌های اسلامی در داخل و همچنین خارج از این کشور نشود و این تصور در میان مسلمانان به جود نیاد که شاهد شکل‌گیری ائتلافی بین هند و اسرائیل هستیم (مروتی، ۱۴۰۱، ص. ۷۶).

۸. نتیجه‌گیری

در سال‌های پس از جنگ سرد شاهد افزایش روابط رژیم صهیونیستی با کشورهای آسیایی بوده‌ایم، پژوهش حاضر در پی پاسخ به این پرسش بود که چه عواملی سبب این افزایش ارتباطات شده است؟ مطابق با یافته‌های پژوهش اولین عامل در این تحول، فروپاشی شوروی بود که سبب شد تعدادی از کشورهای آسیایی مانند هند و چین که پیش‌تر در بلوک شرق تعریف می‌شدند و در رابطه با اسرائیل دست‌به‌عصا حرکت می‌کردند، روابط خود را با این رژیم مستحکم سازند؛ در همین راستا رابطه با اسرائیل برای بعضی از کشورهای جهان محملی برای تحکیم روابط با ایالات متحده، به عنوان فاتح نهایی جنگ سرد، به شمار می‌رفت.

دلیل دومی که در پس افزایش روابط اسرائیل و کشورهای آسیایی قرار داشت، اهمیت یافتن منطقه آسیا-اقیانوسیه در معادلات نظام جهانی است؛ آسیا-اقیانوسیه اکنون به نوعی پویاترین منطقه جهان از نظر اقتصادی به شمار می‌رود و روشن است که کشورهای مختلف برای محکم کردن جای پای خود در آن بکوشند.

کاهش روابط اسرائیل با اروپا نیز دلیل دیگری است که سبب توجه بیش‌تر این رژیم به کشورهای آسیایی شده است؛ امری که یکی از دلایل مهم آن منفی شدن نظر افکار عمومی اروپا درباره رژیم صهیونیستی است؛ برآثر همین کاهش روابط با اروپا در حالی که در سال

39. Vinayak Damodar Savarkar

۲۰۱۳، سهم اتحادیه اروپا، ایالات متحده آمریکا و آسیا از صادرات اسرائیل به ترتیب ۳۲، ۲۸ و ۲۱ درصد بود اما در سال ۲۰۱۵ آسیا با ۲۵ درصد از آمریکا پیشی گرفت و شانه‌به‌شانه اروپا با ۲۸ درصد ایستاد.

آخرین دلیلی نیز که در این میان باید به آن اشاره شود، تیره شدن روابط اوپاما و نتانیاهو است؛ تعدادی بر این عقیده هستند که اختلاف بر سر مسائل مربوط به شهرک‌سازی و همچنین توافق هسته‌ای با ایران سبب شد تا روابط اسرائیل و ایالات متحده آمریکا تیره‌وتار شود. برای غلبه بر این وضعیت، دولت نتانیاهو چندین راهبرد را در دستور کار خود قرار داد که یکی از مهم‌ترین آن‌ها سیاست چرخش به آسیا بود.

شپوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

References

- Abadi, Jacob (2004). *Israel's Quest for Recognition and Acceptance in Asia*, London, Frank Cass Publishers.
- Adami, Ali, (2009). Look to the East Strategy in the Foreign Affairs of Islamic Republic of Iran; Perspectives, Basics and Opportunities, *Political Studies Quarterly*, 126-97. [In Persian]
- Ağdemir, Murat (2017). Israel 'Looks East:' Besides India and China, Israel's Relations with Japan Seem to Flourish, *Japanese Journal of Political Science*, 262-285.
- Aboudouh, A. (2023, September 15). *An India–Middle East–Europe corridor is unlikely to boost Saudi–Israel normalization*. Retrieved from Chatham House: <https://www.chathamhouse.org/2023/09/india-middle-east-europe-corridor-unlikely-boost-saudi-israel-normalization>
- Aran, Amnon (2021). *Israeli Foreign Policy since the End of the Cold War*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Aran, Lev; Rosenman, Yeshaya (2022, May 28). Explaining Hindutva To Videshi Friends - New Bridges Require New Alliances. Retrieved July 29, 2022, from <https://swarajyamag.com/ideas/explaining-hindutva-to-videshi-friends-new-bridges-require-new-alliances>
- Ayyadi, Islam (2016). CHINA-ISRAEL ARMS TRADE AND CO-OPERATION: HISTORY AND POLICY IMPLICATIONS, *Asian Affairs*, 260-273.
- Azad, Shirzad (2020). Tapping into the zeitgeist: Israel's East-looking policy, *Israel Affairs* , 183-197.
- Brummer, Matthew; Oren, Eitan (2017, July 28). *Israel and Japan's Rising Sun Relations*, Retrieved December 3, 2021, from <https://www.foreignaffairs.com/articles/japan/2017-07-28/israel-and-japans-rising-sun-relations>
- BenLevi, Raphael (2019). Global public opinion toward Israel: mapping and as-

- sessing the determinants of public attitudes in 45 countries, *Israel Affairs*, 1006-1025.
- bilaterlas.org. (2021, May 20). *South Korea becomes first Asian country to sign free trade agreement with Israel*. Retrieved December 5, 2021, from <https://www.bilaterals.org/?south-korea-becomes-first-asian>
- Cohen, Jordan (2021). The First Oil Shock? Nixon, Congress, and the 1973 Petroleum Crisis, *The Journal of the Middle East and Africa*, 49-68.
- Cohen, Towa (2016, September 5). *Japan, Israel upgrade relations as Arab oil influence wanes*, Retrieved December 3, 2021, from <https://www.reuters.com/article/us-israel-japan-tech-idUSKCN11B11I>
- Cowshish, Amit, (2017). India-Israel Defence Trade: Issues and Challenges, *Strategic Analysis*, 401-412.
- Embassy of India: Israel, (2021, June 22). *Economic & Commerce: Bilateral and Trade Relations*, Retrieved December 6, 2021, from <https://www.indembassyisrael.gov.in/pages?id=nel5a&subid=7ax9b>
- Evron, Yoram (2017). The economic dimension of China-Israel relations: political implications, roles and limitations, *Israel Affairs*, 828-847.
- Filc, Dan; Pardo, Sharon (2021). Israel's Right-wing Populists: The European Connection, *Survival*, 99-122.
- Freedman, Robert (2019). Israel and the United States An uncertain relationship. In Robert Freedman, *Israel Under Netanyahu: Domestic Policies and Foreign Policy* (pp. 135-157), London, Routledge.
- Fulton, J. (2022). I2U2: Indo-Pacific Minilaterals Come to the Middle East. Doha: Middle East Council on Global Affairs.
- Gilboa, Eytan (2015). Obama and Israel: A Preliminary Assessment, *Israel Journal of Foreign Affairs*, 51-58.
- Gnanagurunathan, D. (2012, October 2012). *India and the idea of the 'In-*

do-Pacific'. Retrieved October 29, 2021, from <https://www.eastasiaforum.org/2012/10/20/india-and-the-idea-of-the-indo-pacific/>

Greene, Toby (2018). Europe and Israel: Between Conflict and Cooperation, *Survival*, 91-112.

Harutyunyan, Aghavni(2020). China and Israel Evolving Relationship within the Belt and Road Initiative, *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, 410-429.

Inbar, Efraim (2019). Israel's pivot from Europe to Asia . In Robert Freedman, *Israel Under Netanyahu* (pp. 242-261). New York: Routledge.

Israel Ministry of Foreign Affairs. (2019, August 21). *Israel and South Korea declare conclusion to joint negotiations on a free trade agreement*. Retrieved December 5, 2021, from <https://mfa.gov.il/MFA/InnovativeIsrael/Economy/Pages/Israel-and-South-Korea-declare-conclusion-to-joint-negotiations-on-a-free-trade-agreement-21-August-2019.aspx>

Khurana, Gurpreet (2019). What is the Indo-Pacific? The New Geopolitics of the Asia-Centred Rim Land, In Axel Berkofsky, *Geopolitics by Other Means* (pp. 13-32). Milan: ISPI.

Kumaraswamy, P.R. (2020). Did normalization change anything? Relevance of Mahatma Gandhi on India's 1992 decision on Israel. *Israel Affairs*, 767-784.

Levkowitz, Alon (2010). *The Republic of Korea and the Middle East: Economics, Diplomacy, and Security*. Seoul: Korea Economic Institute.

Marzano, Arturo (2013). The Loneliness of Israel. The Jewish State's Status in International Relations. *The International Spectator*, 96-113.

Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2021, September 27). *Japan-Israel Relations (Basic Data)*. Retrieved December 3, 2021, from https://www.mofa.go.jp/region/middle_e/israel/data.html

Morovvati, Somayye (2022). Challenges of Relations between the Zionist Re-

- gime and India. *Journal of International Security*, 69-92 [In Persian].
- Navon, Emanuel (2019). Israel's European Dilemma, *Israel Journal of Foreign Affairs* , 325-331.
- Navon, Emmanuel (2020). *The Star and the Scepter A Diplomatic History of Israel*, Philadelphia, University of Nebraska.
- Ningthoujam, Alvite Singh (2017). Israel–South Korea Relations: The Military Dimension, *Contemporary Review of the Middle East*, 168-192.
- Obama, Barack (2011, November 17). *the White House President Barack Obama*, Retrieved November 4, 2021, from <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/11/17/remarks-president-obama-australian-parliament>
- Orbach, Meir (2021, April 8). *Japanese investments in Israel rose by 20% in 2020 totaling \$1.1 billion*, Retrieved December 3, 2021, from <https://www.calcalistech.com/ctech/articles/0,7340,L-3892439,00.html>
- Pfeffer, Anshel (2020). The View from Israel. In Valeria Talbot, *Looking West. The Rise of Asia in the Middle East* (pp. 115-122). Milan: ISPI.
- Pinfold, R. Geist (2019). The limits of Israel's periphery doctrine: Lessons from the Caucasus and Central Asia, *Mediterranean Politics* , 25-49.
- Purayil, Mushin Puthan (2020). Shifting trajectory in India-Israel relations under Modi, *Israel Affairs*, 471-483.
- Rajiv, S. Samuel (2012). The Delicate Balance: Israel and India's Foreign Policy Practice, *Strategic Analysis*, 128-144.
- Sen, Somdeep (2021, September 9). *India's deepening love affair with Israel*, Retrieved December 21, 2021, from <https://www.aljazeera.com/opinions/2021/9/9/indias-deepening-love-affair-with-israel>
- Shaffer, Leslie (2017, February 20). *Israeli Prime Minister Netanyahu: We are pivoting toward Asia*. Retrieved January 4, 2022, from CNBC: <https://www>.

cnbc.com/2017/02/20/israel-prime-minister-netanyahu-we-are-pivoting-toward-asia.html

Shaoul, Raquel (2010). Japan and Israel: an evaluation of relationship-building in the context of Japan's Middle East policy, *Israel in the International Arena*, 273-297.

Sheikholeslami, Mohammad Hassan, Atzade, Sajjad (2022). Asianization: A new reading of looking to the East, *Foreign Relations Quarterly*, 14(4), 37-68 [In Persian].

Sobol, Mor (2019). Revisiting Israel-Taiwan relations. *Israel Affairs*, 1026-1040.

Solomon, Jay (2019, September 9). *The North Korean-Israeli Shadow War*. Retrieved December 5, 2021, from <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/north-koreas-alliance-syria-reveals-wider-proliferation-threat>

Siddiqui, Usaid (2021, June 4). *Infographic: What you need to know about Israel's military*. Retrieved December 6, 2021, from <https://www.aljazeera.com/news/2021/6/4/infographic-what-you-need-to-know-about-israels-military>

Yellinek, Roie (2021). *How China Learned to Harness Israel's Media and Booming Tech Scene*, Washington: Carnegie.

Sheikh al -Islami, Mohammad Hussein (2021). Asianization: A new reading of the East. *Journal of Foreign Relations*, 37-68. [In Persian].

Morovati, Somayeh (2021). The challenges of the Zionist regime's relations with India. *International Security Magazine*, 92-69 [In Persian].